

**ЗАВРШНА РЕЧ БРАНИОЦА ОПУЖЕНОГ
СТЕВАНА МОЉЕВИЋА,
АДВОКАТА РАЈКА АТАНАЦКОВИЋА**

9 јул

Претрес је почео у 7,32.

Претседник: Наставља се претрес по кривици оптуженог Михаиловић Драгољуба-Драже и осталих. Друзе заставнице, наредите да се уведу оптужени. (Уводе оптужене).

Има реч бранилац оптуженог **Мољевића**, адвокат г. Атанацковић Рајко, из Београда.

Бранилац Атанацковић: Господо врховне судије! Оптужница јавног тужиоца ставља на терет моме браћенику оптуженом Мољевићу др. Стевану *следеће радње, које ћу само у кратким цртама изнети: што се примио дужности члана извршног одбора ЦНК, врховног политичког вођства организације ДМ и ту дужност вршио од почетка 1942 Године до пролећа 1945 Године.*

Што је, сарађујући најтешње са Михаиловићем у руковођењу четничком организацијом, добијао од овога све извештаје четничких команданата и политичких функционера, са Дражом Михаиловићем доносио заједно одлуке по свим питањима у вези са развојем политичке ситуације, као о везама са другим слугама окупатора, о везама с иностранством, о општој линији четничке пропаганде, о везама са југословенском избегличком владом; да је те заједничке одлуке са Дражом Михаиловићем достављао четничким командантима и другим четничким функционерима који су спроводили те одлуке поступајући по директивама добијеним од извршног одбора ЦНК и Врховне команде, сарађивали са окупатором у борби против НОВ и партизанских одреда, убијали и злостављали оне који су учествовали у ослободилачкој борби, истребљивали Хрвате и муслимане, сарађујући у исто време са Павелићевим усташама; да је разрадио директиве за организацију равнорских одбора који су прикупљали податке у селима и градовима о људима који помажу народноослободилачку борбу и предавали их четничким командантима који су преко црних тројки вршили убиства симпатизера партизана и оних који су помагали народноослободилачку борбу; што је у својству члана извршног одбора ЦНК руководио четничком пропагандом договарајући се о томе са Дражом Михаиловићем; што је од пролећа 1943 године постао први сарадник Драже Михаиловића у руковођењу четничком организацијом, одређивао линију и паролe четничке пропаганде која

је у масама ширила дух издаје отаџбине и потстрекивала све и свакога на вршење убиства оних који су помагали народноослободилачку борбу и на истребљење Хрвата и муслимана; да је писао прогласе, на пример од 1 децембра 1943 године, давао изјаве народу у земљи и светској јавности, говорио на зборовима; да је написао велики број чланака у четничким листовима „Равна Гора“ и „Уједињено српство“; да је од пролећа 1943 године био уредник листа „Равна Гора“ и уредницима давао упутства („Глас Цера“, „Глас Тополе“) који су му долазили и давао им директиве о томе како да пишу; што је заједно са оптуженим др. Живком Топаловићем од 28 до 30 јуна 1944 године на састанку организовао проширени ЦНК, на том састанку изабран је извршни одбор ЦНК који је био врховно политичко руководство издајничке четничке организације и што се оптужени Мољевић примио дужности председника извршног одбора, зато што је руководио конгресом четничке штампе и што је учествовао на седницама од 20 до 23 јула 1944 године и од 6 до 10 септембра 1944 године у доношењу одлука којима се ишло на прикривање сарадње четничке организације пред домаћим и страним јавним мњењем, на распаљивање братоубилачке борбе, на помагање окупаторима против народноослободилачког покрета.

Сада се пред Судом налази мој браћеник оптужени др. Стеван Мољевић, оптужен за издају свога народа, за сарадњу са окупатором, за убиства, ширење духа издаје потстрекавање све и свакога на вршење убиства разједињавања наших народа и слично. Да ли су то биле тежње др. Мољевића, да ли је заиста он учинилац ових дела то Суд има да реши, а одбрана да припомогне у тражењу и изналажењу истине. *Зато је потребно да расветлимо лично рад мога браћеника, природу његовог учешћа у организацији ДМ, и његове тежње, његову вољу и смер његовог рада, да, ли је све то било упућено на издају, злочине и сарадњу с окупатором или не. Одмах полазим од тога да је оптужени др. Мољевић као национални борац, непомирљиви противник окупатора отишао у шуму још 10 априла 1941 године. Он не иде у шуму да спасе само свој живот, он тамо одлази са тежњом да помогне своме народу, одлази са одређеним погледима и концепцијама да својој поробљеној браћи помогне да из борбе са окупатором изађу морално здрави и препорођени, да својим концепцијама о послератном уређењу наше државе помогне у стварању једне боље и срећније будућности наших народа неГо што је то било до слома Југославије. Те његове концепције су:*

Федеративно уређење ЈуГославије на етничком принципу. Демократска владавина и равноправност.

Друштвено преуређење и препород на свим пољима.

Он остаје веран идеји заједнице свих јуГословенских народа, који су били у склопу старе ЈуГославије, упркос распарчаности коју је непријатељ створио. Потребно је било узимати се изван свих Ших доГађаја и Гледати ствари другим очима неГо што је то у

први мах изгледало, па остати доследан идеји једне јуГословенске државе. Ту се др. Мољевић уздигао на једну висину доступну само људима широких погледа, људима који су чврсто веровали у исправност својих погледа и схватања о историској нужности уједињења наших јуГословенских народа у једну државну целину. И посматрајући то све тако, др. Мољевић је пошао и даље путем братске слоге, путем државне заједнице Срба, Хрвата и осталих народа ЈуГославије. Са тим идејама приступио је орГанизацији ДМ, те су Га идеје руководиле кроз цело време окупације и са тим идејама, нимало измењеним он данас стоји пред Судом.

Његово приступање орГанизацији ДМ, имајући у виду његове тежње и његова схватања, не може се инкриминисати.

Оптужени др. Мољевић мислио је да ће тим путем, везујући се за покрет ДМ, остварити своје идеје, своје концепције о државном послератном уређењу.

Оптужница инкриминише целокупан рад организације ДМ као издајнички, односно издајнички рад њених чланова који су били руководиоци те организације. Из материјала и доказа који Суду стоје на расположењу Суд ће о томе донети свој суд. За мене је од интереса личност браћеника, његова лична одговорност, његов рад, његове тежње и да ли је он учинилац свих оних дела која му се оптужницом стављају на терет.

А сада да прегледамо шта је оптужени др. Мољевић радио у орГанизацији ДМ и чему је он тежио, да ли злочину и издаји или чему друГом. Да ли је његова воља била управљена на вршење кривичних дела или је он жртва околности и збивања током окупације?

Оптужени др. Мољевић претставља свој рад у организацији ДМ обележавајући, три фазе, и то: прва фаза од маја 1942 године до маја 1943 године, што обухвата период од једне године. После сасатанка са Драгишом Васићем у Горњој Добрињи половином априла 1942 године, на који је др. Мољевић изложио своје погледе о будућем уређењу Југославије на новој федеративној основи, а пошто је Драгиша Васић претходно изменио мишљење са ДМ, др. Мољевић се састао са оптуженим Дражом Михаиловићем на планини Златару крајем маја 1942 године и том приликом, пошто је оптужени Михаиловић прихватио његов поглед, ступио је у орГанизацију.

Кроз сво време боравка у Црној Гори, оптужени Мољевић Готово није учествовао у раду орГанизације нити се упознао са радом исте. Видећи да нема никаквог посла, он се бавио статистиком. У собу оптуженог Михаиловића кроз цело време ушао је неколико пута. Кад је почетком фебруара 1943 Године почео да излази лист „Равна Гора“, оптужени Мољевић био је сарадник уз Драгишу Васића. Касније је написао један мемоар о Гладу која прети избеглицима у Србији и Црној Гори.

У Црној Гори, у једном случају био је само позван заједно са Драгишом Васићем код Драже Михаиловића поводом једне депеше која је била делом војничке делом политичке природе, на коју је

Дража Михаиловић већ био дао одговор, али је изјавио да не доушта политичарима да се у његове ствари мешају.

0 догађајима на терену он није био обавештаван нити су му били познати извештаји команданата. У све ово био је упућен само Васић који је био у једној соби заједно са Дражом Михаиловићем.

За цело то време стигле су две депеше из иностранства од Слободана Јовановића. У једној он поздравља оптуженог Мољевића, Васића и Жујовића, а друга се односила на мемоар о влади. То је било целокупно делање оптуженог Мољевића за овај период.

Друга фаза обухвата период од краја маја 1943 године до јула 1943 године и од јула до конгреса у селу Ба. За то време Дража Михаиловић шаље Мољевићу елаборате опште економске, хигијенске и културне и просветне природе, да проучи и да да своје мишљење, а све се то односи на будуће уређење државе. Оптужени Мољевић предлаже Дражи Михаиловићу да се прошири Централни национални комитет људима из свих крајева, што он прихвата. На Ораовици др. Мољевић израђује поруку оптуженог Михаиловића и Централног националног комитета радницима и намештеницима. Пише поруку Хрватима и поруку муслиманима, а у новембру 1943 Године програмску декларацију од 1 децембра 1943 године. Сви ови састави прожети су да се постигне слога и сарадња између Срба и Хрвата истичући нарочито да ће само кривци одговарати за своја недела. У поруци муслиманима провејава исти дух.

Пред крај 1943 године др. Мољевић са делегатима странака и културних установа учествује у споразумевању да се у јануару одржи конгрес који је одржан у селу Ба.

Сав овај рад др. Мољевића није ништа друго него извођење линије из основа конституционалне политике коју је он изложио маја 1942 године оптуженом Михаиловићу, а коју је Михаиловић прихватио.

Пред крај 1943 године почиње руковођење др. Мољевића пропагандом.

У Србији се појављује велики број листова. Сваки је писао онако како је хтео. Извесни листови Грешили су се о основне линије др. Мољевића па је он протествовао код Драже Михаиловића а овај му је слао уреднике тих листова да им да упутства. Грешке су се испољавале у нападу на Хрвате и муслимане. Дакле, у ствари то тзв. руковођење пропагандом имало је чисто прохибитиван карактер.

Када је Генерал Трифуновић издао директиве за организацију равнаторских одбора оптужени др. Мољевић тражио је од Драже Михаиловића а овај је прихватио да се ти одбори бирају слободно без учешћа, војних лица и да се тежиште свих послова који нису војне природе пренесе на народ. У спровођењу директива др. Мољевић није учествовао нити је имао ма каквог учешћа у радњама које се у вези с тим инкриминишу.

У овом периоду др. Мољевић сазнаје да се неки људи на терену убијају и траже од Драже Михаиловића да изда наређење да нико не сме бити лишен живота без Суда и суђења и да се у војне судове имају узети по два човека из народа са терена где се суди и то један правник. Ове предлоге Дража Михаиловић усваја.

Исто тако у овом периоду Мољевић сазнаје да је пуковник Јеша Симић закључио примирје са Немцима а после Га отказао. Он долази Дражи Михаиловићу са питањем о овоме случају на шта му Дража Михаиловић одговара: „Између њих и нас лежи милион Грובה и ми са њима не можемо ни данас ни икад. Опозива Јешу Симића и потписује изјаву: „Пред нама је само један пут“ који је потписао др. Мољевић.

Да ли се таква настојања и рад могу сложити са наводима оптужбе да је оптужени Мољевић дао директиве за разорну пропаганду, за вршење злочина у масама, за убијање људи, да је ишао на то да се Хрвати и муслимани истребе и да ли на крају његово жтосање сарадње са окупатором чињене од стране појединих команданата или то показује да је Мољевић као личност, уколико му је било то могуће чинио све да одржи линију своју које се он конзеквентно држао, остављам Суду на оцену. За његову личну одговорност важно је оно чему је он лично тежио и што је лично радио. То је у Главним потезима рад оптуженога Мољевића у овој другој фази у периоду од јула 1943 Године до конгреса у селу Ба, која претставља наглашену ужу сарадњу са Дражом Михаиловићем.

Цело то време као што се види испуњено је тежњом и настојањем др. Мољевића да се у дело проведе оно, што је он изложио Дражи Михаиловићу на Златару.

Те смернице др. Мољевића нису имале издајнички карактер, а далеко су биле да стварају мржњу и раздор међу народима Југославије и да ометају борбу за ослобођење, него напротив, да стварају слогу и љубав.

Оптужница инкриминише то што је др. Мољевић давао упутства уредницима листова како да пишу. Међутим, баш та упутства била су учињена у смеру да се погрешно и затровано писање штампе спречи.

У то време др. Мољевић даје изјаве: једну енглеском потпуковнику Хадсону која се односила на Комунистичку партију, а на питање овога да ли би дозволили опстанак Комунистичкој партији, др. Мољевић доследно својим демократским принципима одговорио је: „Разуме се да би. То тражи принцип демократије. И највећа је грешка била ранијих режима што нису дозволили опстанак Комунистичкој партији. Она би донела две корисне ствари: била би вентил за народно нерасположење против свега што није добро у земљи и што треба подврћи критици, а друго била би пионир за многе прогресивне идеје. ”

Другу изјаву дао је пуковнику Бејлију поводом његовог питања какво др. Мољевић мисли да. треба да се успостави уређење у Ју-

гославији: „Југославију треба обновити на федеративној основи и етничком принципу. Принцип владавине мора бити потпуно демократски, парламентаран и уставан. Ваља извести коренисте реформе на економском, друштвеном и културно-просветном пољу. Уставно стање ваља створити тако да никад више судбина народа и земље не дође у зависност ни о случају ни о самовољи појединца.“

ОпШужница тврди, не наводећи конкретно шта, да је др. Мољевић давао изјаве, а мој браћеник ево тврди шта је изјављивао. Свакако да је оптужница требала да садржи и све те изјаве народу у земљи и светској јавности и да то своје тврђење документује, као што је требало да документује да је др. Мољевић написао велики број чланака у листу „Равна Гора“ и „Уједињено српство“, шта је писао и да ли то претставља инкриминацију. Природно је да је оптужница имала детаљније то Суду да претстави да изнесе садржину тих чланака да би их Суд могао оценити. Оваквим уопштавањем као и код многих тачака оптужнице не може се створити слика о личној одговорности оптуженог др. Мољевића.

Даље у овој фази др. Мољевић предлаже Дражи Михаиловићу да он замоли преко енглеске мисије за интервенцију ради прекида непријатељских односа између народноослободилачког покрета и организације ДМ.

И овај акт оптуженог Мољевића као и напред наведене изјаве, заШим и даље што ћу навести несумњиво су у опречности са наводима оптужнице да је др. Мољевић ишао на распаљивање братоубилачке борбе и слично што се у оптужници без конкретних примера приписује оптуженом Мољевићу.

Трећа фаза наступа после конгреса у селу Ба у којој се др. Мољевић посвећује Централном националном комитету и његовом проширењу. Оптужени др. Мољевић је ставио предлог да се у Централни национални комитет приме претставници свих политичких партија осим ЈРЗ и збора и свих политичких Група, заШим националних установа и организација. Др. Мољевић је баш настојао да се искључе политичке странке и Групе које су се пред рат и у току рата компромитовале.

Када је Централни национални комитет проширен основан је културно-пропагандни одбор, али тај одбор никада није ступио у функцију због догађаја који су наступили, а по преласку у Босну основан је пропагандни одсек независан од Централног националног комитета.

ШШо се тиче Говора оптуженог др. Мољевића у Босни, које је држао у присуству пуковника Мак Дауела и његових официра они су садржали: ново и боље уређење Југославије на федеративној основи, демократска владавина, економске и друштвене реформе, слобода, равноправност и верска толеранција и ништа другог. ОпШужба тврди супротно али то не доказује.

Организовање проширења ЦентралноГ националноГ комитета то је у ствари одлука конГреса. Извршни одбор ЦентралноГ националноГ комитета имао је онда када пленум ЦентралноГ националноГ комитета није на окупу, да свршава најактуелније послове и да онда када се пленум састане реферише и тражи одобрење.

На конГресу подземне четничке штампе који др. Мољевић није орГанизовао, већ друГи, др. Мољевић одржао је само реферат „О идеологији равноГорског покрета." То је учинио ради тог да би и том приликом указао на оне основне линије о које се штампa у више махова оГрешила. Јер њеГово тзв. руковођење пропаГандом односно „одређивање линије и парола" било је, као што је напред речено, у спречавању да се не удара на основне линије њеГове конституционалне политике. Неосновано је и недоказано у оптужници да је др. Мољевић дао директиве руководиоцима четничке штампe да што више појачају пропаГанду у масама против ослободилачке војске.

У овој фази др. Мољевић настојава преко Америчке мисије у два маха да се замоли влада САД, а затим у пленуму ЦНК да се замоли намесништво за посредовање ради прекида непријатељских односа.

То је у Главним потезима рад др. Мољевића кроз организацију ДМ може се конкретизовати: у првој фази др. Мољевић био је у пуној зависности од Драгише Васића и само преко њега био у вези са Дражом Михаиловићем. О неком раду и сарадњи тада није могло бити речи.

У друГој фази сарађује са Дражом Михаиловићем на принципу поделе рада и одГоворности. Има блискости, али принципијелно остаје увек потребна дистанција. Код овоГа одбрана нарочито подвлачи да је у орГанизацији ДМ постојала подела рада: ВК, односно Штаб ВК чији члан др. Мољевић никада није био, како се то неосновано тврди, бавио се војним пословима. ЦНК требао је да се бави политичким. Дража Михаиловић који је био на челу покрета обухватао је и једне и друГе послове и њима руководио. Оптужени др. Мољевић како није био ни војник, ни практични политичар, заузео је сектор на политичком пољу (сектор идеалне политике), сектор који би се моГао назвати сектор конституционалне политике: државноГ и друштвеног уређења и свих линија које се из тоГа изводе. Та подела рада и одГоворности одГоварала је и природи и поГледима др. Мољевића. Он није никада доносио какве одлуке, нити се мешао у војне ствари и ствари практичне политике. ЦНК у ствари био је једно политичко тело чији задаци нису били формулисани, неГо је сваки имао свој сектор рада.

У трећој фази ради с комитетом и преко комитета и поново се, по природи посла, удаљује од Драже Михаиловића. Радио је на стварима само опште природе.

Да је Суд извео предложене доказе у моме поднеску датом у току претреса, могао је имати потпунију слику о ставу и раду оптуженог др. Мољевића; да је прочитана проГрамска декларација од 1 децембра 1943 године која се у оптужници инкриминише, а није изведена као доказ, видело би се да ту нема никакве инкриминације, јер се у њој позивају Срби, Хрвати и Словенци на сарадњу, и да је њена садржина супротна тврђењу оптужнице да је др. Мољевић раширивао националну мржњу и проповедао истребљење Хрвата и муслимана.

Суд би имао слику да др. Мољевић као творац свих састава набројаних у моме предлогу, није могао да чини оно што му оптужница ставља на терет.

Желео бих још да поменем да др. Мољевић никада није био уредник „Равне Горе“. До свршетка 1943 године био је уредник Драгиша Васић, а онда је постављен др. Јањић. Услед моменталног одсуства др. Јањића, Мољевић је уредио један број листа, а када је Васић изразио жељу да поново уређује лист, Топаловић и Мољевић тражили су само да прегледају садржину листа. То је Васића увредило, па је Мољевић морао уредити још један број.

Што се тиче пропаганде, шеф пропаганде био је Драгиша Васић. Он је у почетку 1943 године издао директиве за пропаганду у пет делова. Оптужени др. Мољевић никада те директиве није прочитао нити их је имао у рукама. Ако погледамо и анализирамо исказе оптуженог Михаиловића који се односе на мога браћеника др. Мољевића, њима се потврђује све оно што др. Мољевић у своју одбрану наводи.

Оптужени Михаиловић је потврдио да у поГледу одговора на депеше из иностранства, ако је то било политичко питање, одговарао се са Васићем, а ако је било војничко питање то није било потребно. У поГледу депеша из унутрашњости да је он то разрађивао са својим штабом или помоћником.

Да је у тим приликама највише Васић седео код њеГа и пратио рад, а био је са њим и Жујовић.

Да су се чланови ЦНК са садржином депеша из унутрашњости упознавали уколико је коГа интересовало. Да је писмене извештаје команданата давао Васићу уколико су били политичке природе.

На питање Суда, да ли су одлуке поводом депеша претстављале плод заједничкоГ рада између њега, Васића, Мољевића и Жујовића, оптужени Михаиловић је рекао: „НајГлавнији претставник био је Васић, он је станао са мном у истој соби. Што се тиче општих ствари он је све знао. Мољевић се бавио питањем Босне и статистиком, то су му били омиљени радови.“

На питање: а кад сте остали само са Мољевићем после одласка Жујовића у Далмацију јула 1943 Године оптужени ДМ одговорио је: др. Мољевић је остао са Виловићем у Ариљском срезу. Када сам ја гоњен од Немаца, они су радили на политичким питањима око радника и др.

На питање: ко је био централно лице по питањима односа у Босни и према Хрватима у Босни, оптужени ДМ одговорио је: најбоље је њу познавао Мољевић и шта ће се десити по ослобођењу. Како ће се извршити подела између Хрватске и Србије.

На питање: ко је одржавао политички линију према Хрватима у вашем покрету, оптужени ДМ одговорио је: уз помоћ Васића ја. Васић је био водећи у комитету.

На питање: ко је одржавао главну линију у односу на партизански покрет оптужени ДМ одговорио је: Васић је био најнеповерљивији и био је у стању да оптужи остале чланове.

На питање Суда, да ли су прогласи резултат заједничког рада, оптуженоГ ДМ одговорио је Суду: Васић је био тврдоГлав у појединим питањима, што напише не може ништа да му се одузме. Имао је један чланак у „Равној Гори“, Мољевић се је борио против тоГа чланка, а Васић је претио да ће побити све политичаре.

На питање Суда: да ли су чланови ЦНК били упознавани са целим радом, са акцијама, оптужени Мољевић је одговорио:

Ја не знам тачно колико је коГа интересовало.

На питање Суда да ли су Мољевић и остали знали за рад појединих команданта оптужени ДМ одговорио је:

- Они су знали какве кубуре имам. Другим речима нису одобравали тај рад.

На питање да ли се догодило да Врховна команда једну ствар напути извршном одбору и обрнуто, оптужени ДМ одговорио је:

- Нисам имао такве случајеве.

Преведено на однос према Мољевићу с обзиром на изјаве ДМ значило је да се др. Мољевић није мешао у питања војна као и у питања практичне политике нити у том сектору рада, учествовао.

То произлази како из Горњих изјава датих на претресу од 18 јуна и суочењу између ДМ и Мољевића одмах после тоГа.

Приликом **ТОГ** суочења др. Мољевић је рекао Дражи Михаиловићу: да је у суштини све тачно али да има две релативне нетачности. Једна у поГледу војних акција, да се он за то питање није интересовао јер није војник нашта је Дража Михаиловић одговорио:

- То је тачно.

На даљу примедбу Мољевића: То је водио Васић који је себе сматрао вашим замеником ДМ је одговорио: Мољевић се није разумевао у војне операције.

Друга нетачност, рекао је на суочењу Мољевић, је у поГледу практичне политике. Ја нисам узимао учешћа, неГо сам радио на конституционалној политици. На питање уређења, састављао проГласе упућене Хрватима и муслиманима, радницима и намештеницима, јер сам ја та питања обрађивао. Ја сам све то вама носио на потпис и ви сте потписивали. Оптужени ДМ одговорио је: тачно је. Ја сам тада Мољевићу много веровао. Тиме је суочење завршено.

Сматрам да је оптужени ДМ најмеродавнији да о раду, природи рада оптуженога др. Мољевића да своју реч као сведок, а та његова реч дата на претресу 18 јуна, после које је следовало суочење, претставља најважнији доказ да су тврдње оптуженог Мољевића истините, да је он имао само свој сектор рада-конституционалну политику, а да се у питања војна и питања практичне политике није мешао нити се могао мешати.

Према томе и искази оптуженог Виловића, уколико се не слажу са исказима оптуженог ДМ не могу се узети у обзир као тачни, већ могу бити само неосноване претпоставке.

Што се тиче исказа Мустафе Мулалића, истичем да његов доцнији исказ одудара од његовог исказа датог у истрази, који је одбрана предложила, да се на Суду прочита. Исказ Мустафе Мулалића који је на претресу прочитан с обзиром на исказ ДМ нетачан је. Овај његов исказ треба посматрати кроз призму његовог држања на претресу када му је суђено: Пустите ме мојој кући, мојој породици, мојој деци биле су његове речи на претресу. Када му је јавни тужилац казао да је пузавац и бескичмењак, он му на то захваљује, а своју одбрану завршава речима: лагао сам као пас.

Сав субјективан Мустафа Мулалић није био кадар да да објективан и истинит исказ. Он говори да су то биле седнице референтата ВК када је у Ораовици пред конгрес у Ба Дража Михаиловић само диктирао депеше. Не каже од куда му је то познато нити шта је на њима рађено. Он само закључује и нагађа. Нетачан је и његов исказ да је оптужени Мољевић делегатима и појединцима давао инструкције за организацију равногорских одбора, јер су они већ били основани. Мољевић је само говорио, ако се неко пожали, да народ има слободу да бира те одборе па ако тако није учињено да се та ствар исправи.

Нетачна је такође изјава Мулалића да је оптужени Мољевић давао инструкције за организацију војних судова, јер је то била војна ствар, ствар ДМ и његових команданата, а јасно је утврђено исказом ДМ да се Мољевић у војна питања није мешао.

И све остало што је Мустафа Мулалић у томе исказу рекао, уколико се не слаже са наводима оптуженог Мољевића, није тачно. Исказ Буре Буровића, дат у погледу оптуженог Мољевића, проишло је од стране оптужбе протумачен.

Др. Буровић исказује да је Мољевић у политичким питањима био искључиви фактор, не прецизирајући која су то питања.

Оптужба из тога исказа изводи потпуно без основа, не наводећи како и на који начин, да су то била питања: поступка са цивилним становништвом које је било склоно партизанима; сарадња са окупатором; директиве за рад војних судова, уколико суде цивилним лицима и заробљеним партизанима; везе и споразуми са разним политичким личностима и Групама; линија политичке пропаганде; везе са разним елементима у иностранству.

Међутим, то су била питања:

- 1) конституционалне политике;
- 2) национална политика у Далмацији против оне која је дотле вођена;
- 3) политика према Хрватима у смислу напред речене поруке;
- 4) политика према муслиманима у смислу поруке на националној а не на партиској основи;
- 5) однос према ЈРЗ који је био непомирљив;
- 6) однос према послатим људима Милана Стојадиновића који су покушали да се увуку у покрет и многа друга питања о којима је мој браћеник имао јасан и одређен став.

Исказ Лукачевића да он сигурно зна да је др. Мољевић знао за сарадњу ВК са окупатором нетачан је.

Лукачевић је био пријатељ Драгише Васића и вероватно је закључио да је Мољевић као Васић све ствари знао и веровао да је Мољевић био у истим односима са ДМ. Он није знао и није могло знати да је поље рада др. Мољевића друго и да се у ове ствари није разумевао.

Ово исто важи и у погледу његовог исказа да је Мољевић присуствовао конференцији када су дошли он и Остојић у штаб, а у ствари др. Мољевић се је удаљио.

Да на такав исказ Лукачевића је вероватно утицало погрешно његово уверење да је Мољевић потиснуо његовог пријатеља Васића, кога је Васић штитио. А један од Главних момената који су Га определили да да такав исказ био је тај што је Мољевић казао да је дошао један официр, а то је био Лукачевић, како је то Мољевић сазнао, - био обавештен да је тај официр био компромитован контактом са Немцима. То је рекао Мољевић пред дежурним и још два официра, а оптужени Михаиловић је на то изјавио да Га неће примити.

Бранилац Рајко Атанацковић: Кроз ту призму треба посматрати исказ Лукачевића. Оптужба је у погледу мога браћеника др. Мољевића сувише уопштила ствари тако да се конкретно не може извући када, како и на који начин је мој браћеник учествовао у доношењу одлука о везама са окупатором, о општој линији издајничке четничке организације и о другом што се у диспозитиву оптужнице набраја. Ниједну одлуку, ниједну директиву у којој је мој браћеник учествовао а која се односи на сарадњу са окупатором, на истребљење Хрвата и муслимана; на сарадњу са усташама и друго, јавна тужба не наводи, јер стварно не постоје.

Насупрот томе стоји јасан и недвосмислен став мога браћеника др. Стевана Мољевића о свима тим питањима. Његов непомирљиви став према окупатору, његов братски и благонаклони сплав према Хрватима и муслиманима, његова настојања да колико је у његовој моћи усклади све са линијом његове конституционалне политике. Још мање је др. Мољевић својим таквим идејним радом могао да има утицаја на рад црних тројки, да је

могао да одређује Шакву линију и пароле пропаГанде, која је ширила у масама дух издаје отаџбине и потстрекавао све и свакога на вршење убистава оних који су ма чиме помаГали партизанске одреде.

То су све шврћења немошкреиљена. Насуирош шоме сшоји сшав оптуженоГ др. Мољевића у односу на народноослободилачки покрет и његово настојање да до споразума дође. Али све ове тврдње оптужбе сувише су опште и конкретно не указују којим је све радњама др. Мољевић ширио дух издаје, потстрекавање на убиства и истребљавање Хрвата и муслимана.

Ми смо видели да и сам Дража Михаиловић није имао ситуацију у својим рукама, а др. Мољевић је то моГао још мање. Да су поједини команданти радили како су хтели, да су се поједина лица самозвано проГлашавала за чланове ЦентралноГ националноГ комитета издавали директиве и упутства, да је једном речју владала дисхармонија. Др. Мољевић лепо у своме исказу каже: прилике су моје намере и тежње окренуле друГом смеру.

Др. Мољевић, његове концепције, његове тежње биле су сламка међу вихорове. Др. Мољевић није био у моћи да све то усмери працем његових тежњи које су остале неостварене кроз орГанизацију ДМ, којој је он приступио са најчистијим и најидеалнијим побудама. И зато је др. Мољевић, када је увидео да су многе ствари које су се дешавале и са којима се по природи својих схватања није могао сложити, поднео оставку, разочаран.

Сплетом околности изазваним невероватним збивањима снажном олујом доГађаја, оптужени др. Мољевић иако у основи идеалан, поштен и пун лепих идеја, дошао је на оптуженичку клупу да одГовара збоГ рада друГих иако су његове тежње и смер његовоГ рада било све друГо а не оно што му оптужница ставља на терет. Ја сам уверен да др. Мољевић није желео оно што се збивало, да много што шта није знао, што се може доГодити једном идеалисти, теоретичару као што је он.

СвеГа 4 документа наводи оптужница у поГледу оптуженоГ др. Мољевића и то: статут ЈНДЗ, резолуција, проГлас ЦНК и ДМ и акт претседништва владе стр. пов. бр. 69 уз који се налази „Извештај народноГ одбора који се налази уз ДМ."

Статут ЈНДЗ не претставља састав који би се моГао инкриминисати. У њему нема ни издаје ни сарадње са окупатором, нити писање против НО покрета као таква она не претставља никакав инкриминисани акт који би се др. Мољевићу моГао да стави на терет.

Резолуција донета на конгресу у Ба није дело др. Мољевића. Њу је саставио др. Топаловић, који је и одржао главни реферат на конгресу. Др. Мољевић је учествовао у редиговању, али, како он каже није запазио сваку реч. Било је речи са којим се др. Мољевић није слаГао. Оно у чему се др. Мољевић несумњиво слаГао то су ставови резолуције којима се одбијају тврђења о колективној одмазди, о завођењу диктатуре, изражена тежња да се Срби, Хр-

вати и Словенци судбински повежу, да се у целини обнови Југословенска држава, да држава буде на федеративној основи и да се изведу корените друштвене реформе. Примајући поред осталих учесника на конгресу ову резолуцију др. Мољевић је имао своје погледе. Он није био за сарадњу са окупатором, он је био за борбу, али борбу која се имала водити према приликама и могућностима. То његово начелно Гледиште супротно је било поГледима народноослободилачкоГ покрета. Др. Мољевић је моГао бити у заблуди када је тако веровао, али је то било његово уверење у то време.

Примајући резолуцију која је одговарала његовим схватањима, није му била намера да прикрије нечију сарадњу са окупатором, а најмање своју, нити да се тиме бори против тежњи за ослобођење народа, јер је он био тада мишљења, како је изјавио, да је већина народа уз Михаиловића. Овакво његово уверење изазвало је његов став. А када се има једно уверење, то искључује могућност да је др. Мољевић ишао намерно против своГа народа. Једно уверење може бити засновано и на необавештености, на непознавању чињеница и оно не мора да буде резултат зле намере или издајничких тежњи.

ТТјо се тиче прогласа Централног националног комитета оптуженог Михаиловића, исти је написао др. Топаловић, а не др. Мољевић, који га је само потписао за Централни национални комитет. Извештај народноГ одбора, који се налази уз ДМ прикључен уз акт претседништва владе од 3 априла 1943 Године, др. Мољевић није потписао нити се то ма чим утврђује.

Одбрана би желела да у најкраћим потезима изнесе живот, рад и схватања др. Мољевића до рата, јер је то тесно повезано са одбрањом његове личности, која се оптужује за издају и борбу против свога народа.

Претседник: Будите мало конкретнији у погледу оптужнице. Генералије имамо, имамо их врло опширно.

Бранилац: Ја бих вас молио да ми то допустите да изнесем у најкраћим потезима.

Претседник: Молим вас само најкраће, више од 2 минута нећу дозволити.

Бранилац др. Јоксимовић: (ДраГољуб упада у реч) Молим др. ДраГољуба Јоксимовића да не чини никакве упадице. Кад будете добили реч, Говорићете, иначе ћу вас удаљити из дворнице.

Бранилац: Др. Стеван Мољевић рођен је у Крајини, званој Стари Влах, на самој међи Босне и Раса, недалеко од границе Србије, на подручју где се сударају међе, где падају прва крв и прве жртве. Није му било ни пет Година када је осетио тежину положаја родноГа краја и шта значи бити без слободне отаџбине. Једне ноћи нестале му оца. Није могао да сноси зулуме турскоГ окупатора и побегао је у Србију, Где је долазећи раније осетио слободу. А после извесноГ времена стиГла је вест да је умро.

ВаспиШин кроз слушање о борбама Срба и Турака, Гледајући чежњиво према Граници баба му је Говорила: оно је Варда а одмах иза ње Шумадија и слобода.

ОдГајен Шако у тим приликама и традицијама пошао је у Сарајеву у гимназију. Видећи тамо турске тврђаве и топове осетио је да је то све уперено против Срба и осетио је још јаче жељу за слободом.

Када је био матурант, проГлашена је анексија Босне и Херцеговине. Српски народ јекну од бола. Омладина хоће борбу, слободу. Када је професор почео у разреду Говорити да је краљевско и апостолско величанство удостојило милости народе Босне и Херцеговине и да треба да се у знак захвалности помоле боГу, млади Гимназијалац Мољевић у знак протеста устаје и изјављује да не признаје анексију и да ће се борити против тогп. Кажњен је строГо.

То је био први корак његове борбе за слободу Босне и Херцеговине. Приликом отварања босанскоГ сабора Жерајић, друГ Мољевићев, изврши атентат на барона Маријана Варешанина у знак протеста против Аустрије. Као члана те завере затворише и Мољевића. То је био друГи његов корак у борби за слободу. Био је судски приправник у Бањој Луци када је избио Први светски рат. ПрвоГ дана рата допао је затвора и 2 Године је у њему провео, осуђен у Бањалучком велеиздајничком процесу са 105 својих другова збоГ оптужбе да су хтели да отрГну Босну и Херцеговину од Аустро-УГарске монархије и припоје Србији.

(Бранилац Рајко Атанацковић): Тако су његово детињство и младост обележени борбом за слободу и у његовој души та љубав према слободи никада није моГла бити уГашена. Првих дана по ослобођењу није пришао ниједној партији. Чинило му се да партије Гледају више на своје партиске неГо на опште интересе, не Гледајући опасност која земљи прети од поновне аГресије. Онда је пришао самосталној демократској странци а после 5 Година разишао се са Светозаром Прибићевићем на питању Босанске Крајине. Чињен је доцније притисак на њеГа да уђе у владајућу пар-Шују, али се он томе одупире и против себе изазива Гнев и као последица тоГа био је проГон и суђење др. Мољевићу по закону о заштити државе.

Иако је био ван партија у свом друштвеном раду, др. Мољевић не остаје неактиван, радио је на културном и политичком пољу. Био је старешина сокола и снажно опомињао соколство на Германску опасност. Када је соколство у старој Југославији почело да губи карактер слободне иницијативе подноси оставку. Био је председник друштва пријатеља Француске. Као такав делао је да се омладина и народ Крајине упозна са великим слободарским и високо културним народом Француске. Он пише мемоар у време Руско-финскоГ рата, а поводом једноГ чланка који је написан у „Билтену“ што га је издавао на српском језику Офис Де Ла прес. У томе чланку је необјективно засту-

пано финско гледиште а др. Мољевић је у своме мемоару обрадио питање с историског, саобраћајног и стратешког Гледишта у корист руске тезе, истичући да „Билтен“ овакве чланке о руском народу и Русији не може ширити у српски народ, јер су његове симпатије на руској страни. Основао је Ротари клуб у коме су се слободно измењивале мисли. Основао је обласни одбор Српског културног клуба у Бања Луци и Бихаћу у који су се скупљали људи из разних крајева у сагласности са овима, дао мишљење о српском културном клубу у Београду да је боље поћи путем народне прошлости, да уђемо у рат на страни демократије против Немачке.

Др. Мољевић увек и у свакој прилици заузима слободуман став. Држи предавања о совјетском уставу од 1936 Године; о путу Ериоа у Совјетску Русију; о књизи Ернесиа Мерсиа — О Совјетском Савезу. Његов став у погледу Совјетске Русије обележен је речима: Иако нисмо комунисти, боље нам је стопут с Москвом него са Германима. Био је један од тројице оснивача ЕнГлеско-ЈуГословенског клуба, који је био један од упоришта против немачке пропаганде. Пет Година уређивао је у листу „Развитак“ политичку рубрику спољну и унутрашњу, а почетком 1936 Године покрене опозициони лист „Отаџбину“, који је после две Године изражења угушен. Због писања „Отаџбине“ упутио је немачки Генерални конзул ноту бану врбаске бановине у којој је било речено. „Док влада др. Милана Стојадиновића успоставља најсрдачније односе са Немачким Рајхом, дотле у Бања Луци излази лист који не само напада нацистички режим, него и самог фирера.“ На ово др. Мољевић одговара бану да конзулу поручи: „Нека Немци промене режим и збаци фирера па ће и „Отаџбина“ одмах променити смер свога писања о Немачкој.“

27 марта 1941 др. Мољевић у своме Говору манифестантима рекао је: да је то судбински пут нашег народа, да нас очекују тежки дани, и да ће после свих страдања доћи слобода. И још има много примера рада др. Мољевића који обележавају његов слободарски став, његово залагање за словенску солидарност и повезаност, његово непомирљиво држање према Немачкој и његов опозициони став према диктаторским режимима у бившој Југославији. И др. Мољевића још 13 априла 1941 када су падале велике српске Главе у НДХ као велики непријатељ нацистичке Немачке и фашизма, полази на ЦрноГорско приморје да с људима и јавним радницима који су тамо избегли измени мисли и бори се за слободу и препород свога народа.

Као што се из свега види др. Мољевић није управљао догађајима него догађаји њиме. Његова воља није била управљена на сва збивања. Из свега што сам изнео о његовом раду пре рата и што сам изнео како се брани од оптужбе претставља једну конзеквентну линију, и ја сматрам, с обзиром на своју прошлост, др. Мољевић није могао да се руководи идејом издаје своје отаџбине, идејом да

врши убисШва у масама и да чини све оно што му се у оптужници приписује. Молим Суд да, имајући у виду резултат доказног поступка, верност у искреност одбране др. Мољевића, донесе пресуду правичну у коју ја не сумњам како у погледу осталих оптужених тако и у погледу мога браћеника оптуженог др. Мољевић Стевана.